

PODOBA ODRASLIH FOLKLORNIH SKUPIN KRANJSKEGA MEDOBMOČJA NA SREČANJIH V LETU 2006

MIRKO RAMOVŠ

Vsakoletna območna srečanja so priložnost, da folklorne skupine predstavijo sadove svojega dela, vidne v njihovi vsakokratni podobi, znani, prenovljeni ali novi. V katero koli od teh so skupine vložile veliko truda in odpovedovanj, zato vsaka zasluži spoštovanje in pohvalo. Ob nobeni ni mogoče malomarno in podcenjevalno zamahnuti z roko, četudi so jo izdelovale manj večje roke in so bila razmišljanja ob tem preprosta in naivna.

Kranjsko medobmočje zajema folklorne skupine celotne Gorenjske, nekatere delujejo po vaseh, večina v mestih in večjih krajih. Prav to opredeljuje program skupin, ki je pri vaških večinoma omejen na plesno dediščino ožjega območja ali Gorenjske nasploh, medtem ko skupine po mestih in večjih krajih goje tudi ples druge območij Slovenije. Vendar so imela letošnja srečanja zanimivo posebnost, saj se jih je od vseh skupin, 23 po številu, samo pet odločilo za ples drugih slovenskih pokrajin (Bele krajine, Dolenjske, Prekmurja in Primorske), vse ostale pa so prikazale gorenjske plesne.

Velik del odrskih postavitve je bil za srečanja posebej pripravljen; po zasnovi so bile postavitve ali zgolj spleti (večinoma z uvodno pesmijo, ki je bila iztočnica za izbor plesov, v enem primeru pa je bila rdeča nit postavitve plesne igre) ali pa so imele za okvir prizore, vezane na šege (ples na svatbi, po končani košnji, ob vlačanju ploha, po maši) in druge življenjske dogodke (izbiranje dekleta, zgođe in nezgođe zaljubljenec, vasovanje). Nekatere zamisli so bile v celoti posrečeno izpeljane, druge le delno, ker so njihovi avtorji želeli preveč in jih izvajalci iz različnih vzrokov (npr. nerodne ali nejasne dramaturške zgradbe, nerazumevanje šege in zato napačnega povezovanja posameznih prizorov, slabega plesnega znanja, prezahtevnega menjavanja plesnih variant in pozicij, neustreznih kostumov, neizrazite igre, šibkega petja) niso bili sposobni uresničiti. Vodje skupin, ki pripravljajo nove postavitve, morajo dobro presoditi, kaj člani zmorejo, kaj ustreza njihovi starosti, kakšne so njihove plesne, pevske in igralske odlike, kakšne kostume skupina premore, česa

Na državno srečanje odraslih folklornih skupin v Črnomelj je Neva Trampuš izbrala tudi Folklorno skupino Sava iz Kranja.
(Foto: Janez Eržen, Črnomelj, maj 2006.)

je zmožna njena godčevska zasedba. Če želijo ples postaviti v okvir neke šege, se morajo dobro seznaniti z njeno vsebino, predvsem s tistimi prvinami, ki so povezane s plesom.

Odrske postavitve gorenjskih plesov so vsebovale večino znanih plesov te pokrajine. Največkrat sta se pojavljala štajeriš v različnih variantah, od parnega, povezanega s petjem poskočnic, do plesa v troje in s premetom, ter zibenšrit, dalje od parnih dokaj pogosto še šotiš, ceprle, nojkatoliš, špicpolka in mazurka, od skupinskih pa kovtre šivat in žakle šivat. Nobena postavitve ni vključila šušarske, kar se zdi nenavadno. V dveh postavitvah prekmurskih plesov sta se ponovila le točak in čindara, ostali plesi so bili drugačni, zahvaljujoč dejstvu, da so bili izbrani glede na vsebinski okvir. Postavitve belokranjskih plesov je temeljila na pesmih, ki so jih povezovali le trije plesi, medtem ko so se v postavitvi dolenjskih plesov ob plesni igri abraham zvrstili nekateri najznačilnejši tega območja, kot so zibenšrit, potovčka, meniška, ajncpolka, nojkatoliš in marjanca. Postavitve primorskih plesov je prikazala nekaj tržaških in istrskih plesov (stu ledi, lender, špicpolka, dopaši, šaltin in mazurka). Na splošno so bili plesi slogovno in v tempu ustrezno izvedeni, v enem primeru je motilo privzdignjeno in zlikano podajanje, ki je želelo v postavitvi predstaviti meščanske plesne, za kar pa ni ustreznih podatkov in je tako prikazovanje samovoljno. Pri eni skupini je bil nojkatoliš prehitro, saj je bolj spominjal na dirko čez oder, in tudi pri izvedbi bohinjskega štajeriša bi bilo treba več zadržanosti. Pri drugi pa je bil štajeriš tako počasen in oblikovno tako spremenjen, da je skoraj izgubil svojo razpoznavnost. Ponovno je treba opozoriti na prehitro glasbeno spremljavo za plesa kovtre šivat in žakle šivat, saj je kvarila njuno pravo podobo, razen tega ji slabše izurjeni plesalci niso mogli slediti. Tu in tam je bilo pri skupinah videti slabo plesno pripravljenost, kar se je izražalo v površni izvedbi, nenatančnem vrtenju posameznih parov in neobvladovanju odrskega

prostora. Igra s klobuki je bila v eni od postavitev odveč, saj o njej z območja Gorenjske nimamo podatkov in tudi sicer v prikazanem vsebinskem okvirju ni bila primerna.

Večina skupin je imela veččlansko godčevsko zasedbo v različnih sestavih, kjer so se diatonični ali klavirski harmoniki pridružili klarinet ali violina ali oba inštrumenta skupaj ter kontrabas ali bariton. Ponekod so bili posamezni inštrumenti celo podvojeni, v enem primeru je godčevski sestav dopolnila še flavta. Pri treh skupinah je za spremljavo služila samo harmonika, pri dveh sta ji bila v podporo še kontrabas oziroma kitara. Godčevski seminarji po srečanjih sodeč že rojevajo sadove, saj je kar lepo število kontrabasistov igralo z lokom in s tem oplemenitilo zven godčevske spremljave. Le-ta je bila glede na vlogo posameznih inštrumentov večinoma ustrezna in ritmično v podporo plesalcem. Ni narobe, če skupino spremlja le en harmonikar, kar se je na domačih plesnih zabavah praviloma dogajalo, vendar mora v tem primeru igrati tako, da gre glasba "v noge". To pa se ni zgodilo pri eni skupini, kjer je godec igral medlo in boječe, kar je seveda vplivalo na plesno izvedbo. Posebej je treba pohvaliti pogum skupine, kjer so njeni inštrumentalisti za enega od plesov odigrali melodijo, ki so jo našli pri nekem starem ljudskem godcu. Kar nekaj postavitev je vključevalo štajeriš s poskočnicami. Večinoma je bilo petje dobro, tu in tam še boječe in v izgovorjavi premalo jasno. V vsakem primeru pa naj se skupine izogibajo skupinskega petja poskočnic, saj so jih praviloma peli posamezniki, ker so si jih sproti izmišljali ali vsaj izbirali znane. Lepo je bilo slišati večglasno petje pri nekaterih skupinah, bilo je mestoma še malo negotovo in suho, vendar ni bojazni, da bo sčasoma postalo polno in doživeto. Petje ob spremljavi harmonike, kar je bilo slišati pri dveh skupinah, na Slovenskem ni bilo v navadi ali morda v izjemnih primerih. Naj ga skupine opustijo, saj tako petje vse prerado zaide v manire narodno-zabavne glasbe.

Kostumsko podobo skupin, ki so prikazale gorenjske plesе, večinoma še vedno oblikuje "narodna noša" v blejski in

bohinjski različici. Le počasi se ta podoba spreminja, saj se je le nekaj skupin odločilo, da kostume izdela na podlagi različnih slikovnih virov iz 19. stol. in muzejskih vzorcev, iz obdobja pred 1. svetovno vojno pa tudi na podlagi različnih fotografij. Gotovo je privlačna podoba teh skupin dober zgled, da ji bodo sledile tudi ostale.

Neprimernost "narodne noše", ki je v bistvu praznična, se je pokazala posebno v postavitvah, kjer so skupine prikazovale drobce delovnih šeg in plesе po končanem skupnem delu ali plesе ob pustni šegi, vezani na delavnik. Zadovoljivi so bili kostumi skupine, ki je predstavila primorske plesе, naravnost vzorni pa kostumi pri izvedbah prekmurskih, belokranjskih in dolenskih plesov, ki so bili vsi narejeni na podlagi raziskav dr. Marije Makarovič.

Na srečanjih so ob folklornih skupinah, ki so predstavljale odrske postavitve s slovenskimi plesi, nastopale tudi folklorne skupine Srbov (3), Makedoncev (2), Bošnjakov (1) in Albancev (1), ki žive na Gorenjskem. Z odrsko učinkovitimi postavitvami so se izkazale srbske folklorne skupine s plesi iz okolice Leskovca, Pirota in Gnjilana in makedonska mladinska skupina s plesi iz Pirinske Makedonije, poznavalcem je bila zaradi izvirnosti plesa in glasbene spremljave najbolj vseh starejša makedonska folklorna skupina. Pri albanski folklorni skupini smo pogrešali več izvirnih korakov in bolj izdelan slog njihovega plesa, folklorni skupini Bošnjakov pa je dobro izvedenim plesom pravi značaj odvzela neprimerna glasbena spremljava, motili so tudi preveč uniformirani kostumi, narejeni po meščanski sarajevski noši. Razgovorov po končanih srečanjih so se udeležili tudi predstavniki teh skupin, žal pa je strokovni spremljevalec njihovo delo težko objektivno ocenil. Zato je nujno, da imajo te skupine v prihodnje samostojno srečanje, ki ga bodo spremljali ustrezni strokovnjaki iz matice.

